

1841. július 14. ... Mint tetszik a '«Kelet népe»? Kossuthon kívül B. Ötvös Jósi, Gyurmán Adolf, Fáy András irandnak ellene, mellette Kúthy.

[1842. június 16. érkezett.] ... Itt a' húzás! nyereendünk e? Te mint jó barát 's a' magyarok Bécsi védőe, elháríthatnád valami hocus pocussal németektől a' nyereségeket, szegény hunnosoknak több szükségük van rájuk, mint az osztrákoknak. Barátom, kétfőre kérek. Egyik: hogy múltkori nyereségemet föl vévén Kossuthoz légy szíves küldeni azt. Kénytelen vagyok ezt tenni, annyira kifogyott erszényem, hogy Garay-Szemere pöröm 's folyóirataim, Athenaeum, Regélő 's a' Pesti Hirlap félévi árukra egyedül azon summát fordíthatom. Második barátságos kérésem, hogy miután halandók vagyunk, 's Miklóskát szinte mint Imrécskét a' legkőzelebbi perczben is agyon koppanthatja valami dícséretes guta, főbe kullanthatja vagy inkább hasba puffanthatja egy felséges kólika, egy gyöngéded szellemű vérhas — kérek, hogy fontolóra vévén mindezen gravis ponderis argumentumokat, küldjél nyugtatványt a' számokról.

1842. október 4. ... Múlt gyűléseinken aláírási ív keringe, kötelező: «hogy csupán honni kelméket sat. használandunk, külföldit soha sem.» Tömérdeken írták már eddig is alá magokat, elől az administrator, s még Szentiványi is.

Közlí: GÁLOS REZSŐ.

SZÁZÉVES BALATONFÜREDI PANASZKÖNYV.

(Adatok a füredi játékszín történetéhez.)

A tihanyi bencés apátság könyvtárában vaskos fekete könyvre buk-kantam. Afféle fürdővendégeknek szánt panaszkönyv ez a múlt század harmincas-negyvenes éveiből. Első lapján a következő címszöveg áll: *Panaszok, javítások s szépítések javalatoknak jegyzőkönyve. Beschwerden Verbesserung und Verschönerungs Vorschlagen Inhalt.*

Sarudy Viktorin apátúr engedélyével közlök belőle néhány — akár a bejegyző személy, akár a bejegyzett panasz miatt — érdekes részletet.

(14 l.) A fürdő ház előtt lévő boltok csak úgy volnának célirányosak, ha azokba a séta térről egyenesen behatolhatna menni, mert ablakon keresztül vizsgálni a portékát és alkudni azokra leg fellyebb csak zsemlemnél és kénygyertyánál lehet; — ohajtánánk tehát: hogy ezen boltoknak mézárszék forma ablakai ajtókká változtassanak által. Aug. 12. napján — 836. *Deák Ferencz, Wesselényi* stb.

(56 l.) Igen kedves érdekű volna magyar nőkből álló éneklő társaságot évenként bizonyos fizetéssel meg hívni, kik musika szüntével akár a ligetbe akár más bájos helyen magyar dalokat énekelnének. Aláírás áthuzva.

(68 l.) ... — Hogy a kellemes időtöltés némelly módjainak (a mit esz-közölné egy kisdéd könyvtár s néhány paripák tartása is) teljes hiányát említsen... *Dr. Szabó Dávid.*

(70 l.) A Sétatér alsó végén egy Fagyfalt-bódét emeltebb helyen fel-állítani igen czélszerűnek vélnék alulírtak. Füreden, Julius 5-n. 839. *Horváth István, Nagy Ignác* stb.

(89 l.) Valóban sajnálni lehet, hogy a Magyar Honnak e kies Helyén hol a Közönség kényelmére egyébként mindenképp jól el...va léteznek a Magyar Nemzeti Hangszókat ismét ki zárva lenni láttatik és pedig most, mikor a Magyar Nemzetiségének emelkedésében büszkélkedünk... Julius 24-n 839. *Orosz.*

(90 l.) A kávéházakban 8 hirtap között csupán kettő van *Magyar*, e kettő is mind politikai: e szám nem látszik helyes arányban állani a magyar ajku vendégek számával. Fürdőhelyen az időtöltésnek változatosságot s minél többet adni lévén egyik cél, e körülményt mind a Fürdői közönség mind a haszonbérlok figyelmére méltónak véli az alulirt s még leg alább egy pár nem politikai tartalmu magyar lapot ohajtana. *Egressy Gábor (1839?) Kun Sándor 1840.*

(93 l.) A Színház, mint minden nyilvános intézet, mely közönségért van, közvélemény ítélete alá tartozik; ennél fogva az alulirtt nem hiszi megsérthetni azon méltányos elismerést mely a B.Füredi Színház lelkes alapítói iránt minden kebelben viszhangzik, ha észrevételeit e fölött őszintén elmondja.

Ezen Színház sem általában, sem részletesen nem elégti ki az izlés, s a kényelem kívánatait, nem a színészet szükségait; s az egészek elrendezése nem igen kedvező tanúságot nyújt a végrehajtók tárgyismeretéről, kiknek egyébiránt minden becsület. — A színháznak csupán homlokzatán látszik némi csín; a mint az ajtón beléptünk, egy serege tolul keblünkre a kedvetlen érzelmeknek: a szinpad igen magas s a földszintérnek csaknem semmi lejtőssége nincs. — Ha már a páholsor elhagyásával népszerűség akart mutattatni (mely tekintetben — mellesleg legyen megjegyezve Füred nem a legkedvezőbb hírbn áll — ...), a földszinti padok miért nem csinosbak, s kényelmesbak? olly sokba került volna e ezeknek szénával kitömetése, s kanavással bevonatása, befestetése? A karzat miért nem folyja körül a falakat (mit csín és gazdaság javálnak)? Ez a szinpad homlokzata minő idomtalan! A szinpadnak semmi gépezete! még azon nélkülözhetlen sem mely a *színfalakat változtatja*; minden színfalat külön, kézzel kell ki s betolni; nincs egy annyira szükséges súllyesztője. Díszítménye pedig valóságos dísztelenítmény; a legnélkülözhetlenebb rakdarabok (versetz stücke) hiányzanak; millyenek: oldalajtók, ablakok, élőfák, bokrok, szikladarabok, házkülseje stb. Hiszen a színészet csak ezen technikai requisitumok segítségével képes feladatait a csalódást (illusio) eszközölni! —

A kellemetlen büzü, sötét, veszélyes és olvadékony fagygyu világítás helyett, nem célszerűbb lenne e tizenkét olajlámpa? Mit mondjak a színházaknak szánt lakásról? ezen két szük szoba, s két szük föld-alatti lyuk, egy *egész társaságnak* számítva, igen is érthetőleg visszautasítani látszik őket a tuléltnek hitt parasitai állapotjukba; nem lett volna e még egy pár öllel több tér ezen lakok számára, s egy pár szekérrel több kő és mész? Hogyan kívánhatni igazságosan így, hogy ezen színháznak közönsége, s a kényesb kívánatokat kielégítő színészei legyenek?

Mind ezek önkénytelen némi kérdésekre vezetnek, a létesítő pénzalap, az építés kezelésének s a színészet évenkénti adózásának körülményeit illetőkre; de ezeket feszegetni az alapítók jogai között tartozik: s az alulirt

ezen észrevételeit is csak olly adatok után bátor itt kimondani, mellyek azt bizonyítják hogy máskép lehetne a dolog mint van. Julius 24. 1839. *Egressy Gábor.*

(96 l.) ... Kivánnék *szabad ég alatti Játékszint* is (Arenát) ezt azonban mint a másik Theatrumot közadakozásbul készétendő, mely is sokban nem kerülne, és szép napokban a czélnak inkább meg felelne, mert abban délutáni 3. és 5. óra közben adathatnának Játék darabok, mely időt most unalomban szoktuk töltöni; és nem volnánk kénytelenek nem ritkán igen kedvetlenül félben szakasztani estvéli 7 órakor a leg kényelmesebb sétálásunkat, és bé menni a mostani Theatrumban, mely azonban a rossz időben szinte czélirányosabb maradna. — Füreden Augustus 4kén 838. *Hegedüs Zsigmond.*

Mivel «a muzsikusok az idén is megszöktek, mivel... már több napokig semmit se kaptak» a fenti H. Zs. javasolja a zenészek fizetésének rendezését. Többek között azt kívánja, hogy a theátrumi igazgató a zenészeknek esti 10 forintot fizessen. Erre *Komlóssy* direktor a következőket jegyezte ide: «A színházi napi jövedelmek alig mennek Julius holnapban esténkénti előadásokra osztva 20 p. forintra talán annak felét a muzsikusoknak adni felesleges volna.»

(99 l.) A 90dik lapon meg rovatik hogy az egész fürdői közönség csupán csak 2 Magyar hirlapot olvashat. — Ezen nagy hijánynak orvoslását az alulirt is nélkülözhetetlennek tartja: annyival is inkább mert a Hirnökön kívül semmi más magyar hirlapra minden igyekezete mellett sem található — mert a Jelenkornak csak a bőre hányatik fel s alá a belseje pedig az az maga az ujság itt nem létezik — Alolirtott nem képes meg fogni hogy azon Füreden hol 6 idegen hetilap olvasható; hol a 2 holdnap alatt is ezeret meg haladó igen mivel vendégek leg alább 2/3 része magyar ajku, s hol az testi lelki kényelmekre annyi gond fordított: mikép lehettek a szintolly hasznos, mint kellemetes időöltést nyújtó hirlapok ennyire el hagyatva; mert e részben BFüred majd minden nevezetesebb hazai Fördő hejeknél lejjebb áll. —

Mindezeknél fogva az alol irott biztossan reményli. hogy mind a diszes fürdői közönség; mind a haszonbérlok; mind pedig az illető Uradalmi hatóságok, ezen körülményre ezután több figyelemmel leendenek. — s már a jövő évben az idegen heti lapokon kívül, hogy legalább 2 politikai és 2 más tartalmu magyar hirlap járjon gondoskodni fognak. 14dik August 1839. *Halász Geiza* mk.

Közli: KULCSÁR ADORJÁN.